

ВСТУП

В умовах перманентних змін у стані національної економіки, всеохоплюючого проникнення глобалізаційних процесів в усі сфери суспільного буття та зростання економічної і політичної залежності України від зовнішніх чинників впливу, посилюються вимоги до теорії і практики фінансів. Пошуки можливостей розвитку економіки, подолання існуючих проблем та запобігання їх виникненню у майбутньому, викликають гостру потребу у подальшій розробці теоретико-методологічних основ формування та практичного застосування фінансової системи.

Її нинішній стан не дозволяє суб'єктам економіки адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні виклики і загрози, у результаті чого наявне падіння реального ВВП, надвисокий рівень інфляції, хронічний дефіцит бюджету, зростаючий рівень державного боргу, значні дисбаланси у фіскальній та монетарній сферах, постійна нестача обігових коштів у реальному секторі економіки тощо.

Це вказує на необхідність зміни підходів до формування нормативно-правового поля діяльності суб'єктів економіки (формування їх фінансових відносин), яке повинно носити системний характер, без чого управління фінансами, практично на всіх рівнях економіки, стає фрагментарним, отже, малоефективним. Системність у цьому контексті означає науково-обґрунтоване впорядкування фінансової діяльності усіх без винятку суб'єктів фінансової системи.

Подальший розвиток економіки, ускладнення економічних зв'язків, процеси демократизації економічної діяльності, глобалізація та безліч інших змін і процесів, які відбуваються в різних сферах суспільного буття, потребують змін у фінансовій системі країни, які мають відповідати не тільки сучасним реаліям, а й бути, певною мірою, каталізаторами суспільного прогресу.

Проблеми фінансової системи та, особливо її окремих складових, завжди знаходяться в полі зору як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Серед зарубіжних учених проблемами формування та використання фінансових систем займалися: О. Александров, Ф. Аллен, А. Архіпов, Дж. Барні, З. Боді, П. Болтон, Е. Вознесенський, Г. Габбарт, Д. Гейл, Т. Глеснер, Е. Девіс, Л. Зінгалес, О. Іссінг, А. Ковальова, С. Классенс, Д. Клінгеміль, І. Лав, Р. Левін, Р. Мертон, В. Родіонова, П. Роуз, Д. Фрейзер та ін.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів формування фінансової системи в Україні зробили такі вчені, як І. Алексєєв, В. Андрущенко, А. Архіпов, О. Білорус, С. Боринець, В. Будкін, Д. Ванькович, О. Василик, З. Варналій, О. Гаврилюк, А. Гальчинський, В. Гесць, І. Гуцал, А. Даниленко, Н. Демчишак, В. Дем'янишин, О. Десятнюк, Я. Дропа, О. Замасло, В. Єгоров, С. Захарченков, І. Злобіна, М. Карлін, О. Кириленко, Л. Кістерський, М. Коваленко, О. Ковалюк, О. Колодїзев, М. Крупка, В. Кудряшов, М. Кульчицький, П. Леоненко, С. Лондар, Д. Лук'яненко, І. Лютий, Є. Майовець, В. Мельничук, Л. Миргородська, С. Науменкова, А. Нестеренко, В. Опарін, Ю. Пасічник, Ю. Пахомова, О. Підхонний, А. Поручник, В. Приймак, С. Реверчук, О. Рогач, О. Рожко, А. Рум'янцева, В. Сікора, В. Степаненко, В. Федосов, А. Філіпенко, І. Чугунов, О. Шаров, М. Шерменьова, О. Шниркова, І. Школьник, С. Юрій, П. Юхименко та ін.

Попри значну кількість праць вітчизняних та зарубіжних учених з окремих аспектів фінансової діяльності суб'єктів економіки, формування і функціонування фінансової системи загалом, вона, як єдине ціле, завжди буде заслуговувати ґрунтовних та комплексних досліджень і, що, не менш важливо, ознайомлення широкого кола читачів. У зв'язку з цим є потреба у широкому висвітленні теоретико-методологічних основ фінансової системи, необхідності модернізації її структури у руслі глобалізаційних процесів, можливостей її використання на різних рівнях управління економікою.

Окрім того, структура фінансової системи є основою для структурування системи українського фінансового права та системи фінансового законодавства. У зв'язку з цим, питання щодо окремих структурних складових фінансової системи має важливе значення як у економічному, так і в нормотворчому та правозастосовному аспектах.

Метою проведеного дослідження є пошуки можливостей покращення фінансового забезпечення, фінансового регулювання та стимулювання суб'єктів національної економіки на основі удосконалення управління фінансовою системою як єдиним цілим.

Результати дослідження подані у п'яти розділах, у яких послідовно висвітлено нові підходи до обґрунтування теоретико-методологічних засад, виявлення проблем та сучасних особливостей формування фінансової системи України, оцінки стану й розроблення науково-практичних рекомендацій щодо стратегії розвитку фінансової системи в умовах стрімкого поширення глобалізаційних процесів у світовій економіці.

У першому розділі узагальнено та поглиблено сучасні теоретичні підходи до категорійного апарату, розкрито проблематику, визначено функції, принципи організації та завдання фінансової системи. Виявлено напрями впливу на фінансову систему сучасних глобалізаційних процесів, сформовано теоретичні положення, розкрито особливості та проблеми її структуризації.

Другий розділ розкриває методологічні підходи та методи дослідження фінансової системи України, з'ясовано роль вартості у формуванні її ресурсного потенціалу, розроблено методику визначення вартості економічних ресурсів на основі комплексного поєднання (визначених у результаті аналізу наукових публікацій та національних стандартів оцінки активів підприємств, майна тощо) факторів впливу.

У третьому розділі висвітлено історичні передумови та особливості глобального процесу структуризації національних економік світу, проведено структурно-функціональний аналіз діяльності структурних складових фінансової системи на рівні окремих ланок, видів діяльності, секторів та підсистем, розкрито сучасний стан та проблеми в організації управління фінансовою сферою.

У четвертому розділі виявлено особливості, загальні тенденції, проблеми формування і використання фінансових ресурсів на рівні окремих підсистем, секторів та видів діяльності, що стало можливим на основі аналізу окремих макроекономічних показників стану економіки та показників системи національних рахунків.

У завершальному розділі розроблено рекомендації щодо удосконалення організації управління, модернізації структури та визначено стратегічні напрями (вектори) розвитку фінансової системи з метою підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів економіки України. Розкрито окремі питання структуризації фінансової системи, удосконалення фінансових відносин її суб'єктів та можливості її використання у макроекономічному регулюванні економіки. Зокрема, розроблено пропозиції щодо модернізації структури фінансової системи (на рівні окремих секторів і підсекторів, згідно з якими кожна інституційна одиниця має своє місце у загальній конструкції). Зроблено припущення щодо можливих подальших змін у структурі фінансової системи України у руслі глобального процесу структуризації національних економік світу, поглиблення суспільного поділу праці, виділення нових видів діяльності та їх деталізації за певними ознаками.

Розроблені у монографії концептуальні підходи до розуміння соціально-економічної природи фінансової системи та результати оцінки її стану дали змогу обґрунтувати окремі напрями її подальшого розвитку в умовах стрімкого поширення глобалізаційних процесів та можуть бути корисні для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів і фінансистів-практиків.